

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію “Організація взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств” (автор – Тарас Ростиславович САБАНЮК), подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 “Право”

Обґрунтованість вибору теми дослідження. Дисертацію присвячено комплексному вирішенню теоретичних і практичних питань організації взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств.

Серед найбільш небезпечних діянь, що посягають на життя, здоров'я, волю й гідність особи, особливу небезпеку становлять умисні вбивства. Незважаючи на те, що частка умисних вбивств у загальній структурі злочинності є незначною, суспільна небезпека наслідків вирізняється особливим цинізмом, жорстокістю та небезпечністю і для потерпілого, і громадськості. Процес оперативно-розшукового чи кримінально-процесуального запобігання умисним вбивствам ускладнюється ретельно продуманими стадіями злочину і прогресуючим професіоналізмом його співучасників. Готування умисного вбивства, якщо воно не вчиняється при раптовому виникненні умислу та із побутових мотивів, має латентний характер. Стадіям злочину, здебільшого, притаманні організований законспірований характер, що обумовлює значимість першочергового застосування сил, засобів, та заходів усіх інститутів правоохоронної діяльності, що своєю чергою обумовлює актуальність досліджуваної дисертантом проблематики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконана відповідно до Плану науково-дослідних робіт Львівського державного університету внутрішніх справ та наукової теми “Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти” (номер державної реєстрації 0121U113930).

Тема дисертації затверджена рішенням Вченої ради Львівського державного університету внутрішніх справ (протокол від 04 листопада 2020 року № 4).

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що робота є першим сучасним комплексним дослідженням, у якому сформульовані нові теоретичні положення та обумовлені останніми практичні рекомендації щодо організації взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств. До основних положень, які містять наукову новизну, дисертант відносить наступні:

уперше: розкрито поняття організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами як системи рішень та дій, які реалізуються керівниками слідчого, оперативного підрозділів, правоохоронних органів,

прокурором (процесуальним керівником), слідчим, працівником оперативного підрозділу в межах їх повноважень та компетенції, із забезпечення ефективності спільного вирішення завдань щодо встановлення обставин події кримінального правопорушення та кримінального переслідування винних у його вчиненні; визначено систему принципів організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом, до якої включені законність, спільна мета, компетентність, єдиноначальність та колегіальність, системність, плановість; запропоновано запровадити у науковий обіг категорію модель взаємодії при виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, як сформовану положеннями нормативно-правових актів та науково обґрунтованими методичними рекомендаціями універсальну структуру діяльності суб'єктів організації взаємодії, яка виступає як основа для забезпечення практики взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень; визначені та описані моделі стратегічного та тактичного рівнів організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час виявлення, в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності, готування до вчинення, вчинення умисного вбивства та організації взаємодії слідчого та оперативного підрозділу у типових слідчих ситуаціях досудового розслідування умисного вбивства;

удосконалено: уявлення про взаємодію слідчого з оперативними підрозділами під час виявлення та досудового розслідування кримінальних правопорушень, як засновану на законі діяльність слідчого/слідчих, співробітника/співробітників оперативного підрозділу/оперативних підрозділів, прокурора (процесуального керівника), їх керівників з реалізації дій, спрямованих на швидке, повне та неупереджене розкриття, розслідування кримінального правопорушення, притягнення до відповідальності винних осіб та вирішення інших завдань кримінального провадження; погляди щодо впливу на організацію реагування слідчо-оперативними групами на факти виявлення трупів з ознаками насильницької смерті та їх подальше розслідування положень кримінального закону, якими визначені різновиди умисних вбивств, у взаємозв'язку із нормативними приписами кримінального процесуального закону щодо їх підслідності різним органам досудового розслідування та обсягами первинних даних про обставини таких подій у заявах, повідомленнях про них;

набули подальшого розвитку: погляди на структурні компоненти організації взаємодії: суб'єктів (керівники підрозділу кримінальної поліції, слідчого підрозділу територіального підрозділу Національної поліції, керівники кримінальної поліції, слідчого управління на рівні регіонального управління Національної поліції, керівники регіонального управління Національної поліції, керівники кримінальної поліції та органу досудового розслідування на рівні керівництва Національної поліції, співробітник

оперативного підрозділу, в провадженні якого є оперативно-розшукова справа, слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, прокурор (процесуальний керівник)), завдання (організація якісної роботи слідчих та оперативних підрозділів щодо припинення фактів готування, замаху на вчинення умисних вбивств та досудового розслідування умисних вбивств), засоби (управлінські, процесуальні рішення та дії) та умови організації взаємодії (нормативно-правова регламентація, матеріально-технічне, кадрове забезпечення, оперативно-розшукові, слідчі ситуації, що виникають в організації взаємодії при виявленні та розслідуванні умисного вбивства); уявлення про координаційні та оперативні наради як засоби забезпечення вироблення практики організації процесів взаємодії, визначення та розв'язання проблемних питань, які виникають при виявленні та розслідуванні умисних вбивств; уявлення щодо використання планування як засобу управління взаємодією між слідчим та оперативним підрозділом у кримінальному провадженні на початковому та подальшому етапах розслідування умисних вбивств; положення щодо організації та проведення під час розслідування умисних вбивств тактичних операцій з припинення замаху на вчинення умисного вбивства та затримання підозрюваного, встановлення особи невпізаного трупа, перевірки алібі підозрюваного, подолання протидії розслідуванню, забезпечення безпеки учасників кримінального провадження, розшуку підозрюваного; положення, які спрямовані на оптимізацію нормативно-правової регламентації організації взаємодії під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, шляхом формулювання пропозицій щодо: доповнення ст. 41 Кримінального процесуального кодексу України нормою, яка передбачає можливість слідчого доручати оперативному підрозділу здійснити розшукові дії для пошуку джерел даних, осіб, місцезнаходження матеріальних об'єктів, які мають значення для кримінального провадження; доповнення положень Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої наказом МВС України від 07.07.2017 № 575, в пункті 3 Розділу III, а саме, щодо обов'язкового розгляду матеріалів оперативно-розшукової справи під час оперативної наради за участі керівників оперативного підрозділу, органу досудового розслідування та працівників, які брали участь у їх підготовці, для визначення повноти зібраних матеріалів та наявності підстав для реєстрації в Єдиному реєстрі досудових розслідувань, в пункті 1 Розділу V – щодо визначення вимог до змісту планів розслідування слідчо-оперативної групи як на початковому, так і на наступних його етапах, в пункті 4 Розділу VII – в частині визначення вимог щодо здійснення контролю з боку керівника за плануванням розслідування у всіх кримінальних провадженнях щодо злочинів, які викликали значний суспільний резонанс і у яких створена слідчо-оперативна група;

врегулювання на рівні відповідного міжвідомчого (МВС, СБУ, ДБР, БЕБ, НАБУ) нормативно-правового акту з питань створення та організації роботи міжвідомчих слідчо-оперативних груп у кримінальних провадженнях, і не тільки щодо умисного заподіяння смерті іншій особі, які передаються від одного органу досудового розслідування до іншого, з метою забезпечення стабільності та інтенсивності роботи у таких кримінальних провадженнях.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки і пропозиції впроваджено й використовуються в:

науково-дослідній сфері – для подальших досліджень проблем організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування інших різновидів кримінальних правопорушень (*Акт впровадження у науково-дослідну діяльність Львівського державного університету внутрішніх справ результатів дослідження від 24.01.2024 № 07*);

законотворчій діяльності – під час удосконалення норм оперативно-розшукового та кримінального процесуального законодавства;

у правозастосовній діяльності – під час оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування фактів умисних вбивств;

у освітньому процесі – при викладанні оперативно-розшукової діяльності, кримінального процесу та криміналістики (*Акт впровадження у освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ результатів дослідження від 24.01.2024 № 09*).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Аналіз анотації, тексту дисертації та змісту публікацій дають змогу зробити висновок про наукову обґрунтованість та достовірність результатів, отриманих у результаті науково-теоретичного пошуку.

Науково-теоретичним підґрунтям дисертації стали науково-теоретичні та науково-практичні розробки вчених і практиків у галузі кримінального права, кримінального процесу та криміналістики. оперативно-розшукової діяльності. Нормативно-правовою основою дослідження є Конституція України, кодекси та закони України, підзаконні нормативно-правові акти.

Емпіричну базу дослідження становлять: практика ЄСПЛ, Верховного Суду, матеріали вивчених оперативно-розшукових справ оперативних підрозділів ГУ НП у Львівській та Рівненській областях (*38 оперативно-розшукових справ*), кримінальних проваджень, розглянутих місцевими судами Львівської, Рівненської, Волинської, Чернівецької, Київської, Луганської, Донецької, Дніпропетровської, Харківської, Одеської областей, м. Києва у період 2014–2022 років (*112 кримінальних проваджень*), результати опитування 87 респондентів (*анкетування 42 співробітників оперативних підрозділів, 45 – слідчих підрозділів*

Національної поліції, інтерв'ювання 5 керівників оперативних підрозділів, 9 – слідчих підрозділів), а також особистий понад двадцятирічний досвід роботи дисертанта на посадах у оперативних підрозділах Національної поліції, а також на керівних посадах в територіальних підрозділах Національної поліції.

Усі наукові положення, висновки та рекомендації достатньою мірою обґрунтовані, підкріплені теоретичними положеннями, нормативно-правовою базою, статистичними та соціологічними даними. Отримані результати відповідають меті та завданням наукової роботи, що забезпечується адекватністю обраних для дослідження методів наукового пізнання. Як вбачається зі змісту дисертації, основним методом є *діалектичний*, використання законів та категорій якого сприяло з'ясуванню сутності взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств, як окремого компонента загального явища вказаної взаємодії в оперативних та кримінальних провадженнях; *пошуково-бібліографічний метод* забезпечив підбір літературних джерел за темою дослідження; *методи соціологічної вибірки, опитування* (анкетування, інтерв'ювання, статистичне зведення) використовувалися для отримання від респондентів відомостей наукового та практичного характеру щодо предмета дослідження; *методи аналізу, синтезу, формальної логіки* забезпечили опрацювання теоретичних уявлень науковців, результатів оперативно-розшукової та слідчої практики; *метод спостереження* використовувався для отримання даних щодо особливостей організації взаємодії слідчого з оперативними підрозділами при виявленні та розслідуванні умисних вбивств та під час аналізу відповідних матеріалів оперативних та кримінальних проваджень; *мисленнєве моделювання* дозволило визначити види моделей організації взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств, а *мисленнєвий експеримент* проводився для оцінки ефективності видів моделей, визначення їх компонентів, які потребують удосконалення, що, в сукупності, дозволило сформулювати наукові рекомендації щодо організації спільної діяльності слідчого з оперативними підрозділами в оперативних та кримінальних провадженнях; *метод абстрагування* сприяв формуванню висновків дисертації.

Характеристика основних положень роботи.

Дисертація складається з анотацій (українською та англійською мовами), списку публікацій, змісту, переліку умовних позначень, вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (157 найменувань) та 4 додатків. Повний обсяг дисертації становить 232 сторінки (основний текст викладений на 176 сторінках).

Структура дисертації не викликає заперечень, виклад її змісту достатньо логічний та послідовний.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, зазначено використані для цього

методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, подано відомості щодо апробації отриманих результатів та їх впровадження у освітній процес та практичну діяльність підрозділів Національної поліції.

Перший розділ дисертації присвячено теоретичним та прикладним засадам організації взаємодії та взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень: аналізуються наукові праці в галузях теорії кримінального процесу, криміналістики, оперативно-розшукової діяльності щодо організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, зокрема, умисних вбивств; з'ясовується, що більшість проаналізованих дисертантом праць не визначає особливості згаданої взаємодії під час виявлення та розслідування саме умисних вбивств, а стосується загальних засад взаємодії, характерним виявленню та розслідуванню будь-яких кримінальних правопорушень; обґрунтовується положення, що без однозначного розуміння змісту та структури організації взаємодії слідчого з оперативними підрозділами не можливе ефективне системне забезпечення досліджуваної обопільної діяльності; визначаються та досліджуються окремі компоненти такої взаємодія, їх взаємозв'язок, складові (засоби прийняття рішень, суб'єктами організації взаємодії, форми взаємодії, планування, контроль, оцінка результатів, визначення ризиків, способи корегування); пропонується авторське визначення поняття взаємодії в системі взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінального правопорушення та її принципів; описується стратегічний та тактичний рівні та компоненти моделей організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами при виявленні та розслідуванні умисних вбивств; підсумовується, що без формування загальної системи управління процесами спільної діяльності суб'єктів взаємодії неможливою є організація ефективної взаємодії у конкретній оперативно-розшуковій справі або кримінальному провадженні.

Другий розділ дисертації присвячено типовим моделям організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час виявлення та розслідування умисних вбивств: обґрунтовується важливість ухвалення рішення про закріплення слідчого за конкретною оперативно-розшуковою справою перед реалізацією матеріалів оперативно-розшукової діяльності, необхідність взаємодії обох суб'єктів на стратегічному та тактичному рівнях під час досудового розслідування умисних вбивств; досліджується структура моделі організації взаємодії обох суб'єктів за фактами готування до вчинення умисних вбивств (завдання, суб'єкти, умови, засоби організації взаємодії); акцентується увага на необхідності систематичного проведення координаційних нарад, присвячених проблемним питанням взаємодії під час розслідування умисних вбивств; розглядаються складові планування взаємодії (моделювання події шляхом побудови слідчих версій, визначення структури та послідовності дій, управління процесом розслідування злочину, визначення

виконавців, строків проведення процесуальних та інших дій, способи корегування плану) та тактичні операції, як ефективний засіб вирішення проблемних слідчих ситуацій, обумовлених інформаційною невизначеністю про обставини події умисного вбивства, протидії його розслідуванню.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором. Основні наукові положення дисертації достатньо повно висвітлено у 6 наукових публікаціях, серед яких 3 – це наукові статті, які опубліковано в наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії “Б”, і 3 тезах виступів на науково-практичних заходах.

Дисертація виконана автором самостійно, усі сформульовані положення та висновки, що виносяться на захист, є результатом особистих досліджень автора, оприлюднених у вищевказаних публікаціях.

Вищевказане дозволяє стверджувати, що представлена для рецензування дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого у достатній мірі опубліковані та мають значення для розвитку вітчизняної науки.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Під час ознайомлення з дисертацією порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та фабрикації) не виявлено.

В цілому погоджуючись із стратегією та тактикою наукового пошуку, у порядку наукової дискусії вважаю за доцільне виокремити наступні зауваження та побажання до змісту дисертації:

1. Дискусійним є формулювання об'єкта дослідження в частині “ під час виявлення та розслідування умисних вбивств”. Зважаючи на зміст першого розділу, в якому дисертант з'ясував, що “*навіть якщо наукові праці чи їх окремі частини, наприклад, щодо особливостей розслідування окремих різновидів кримінальних правопорушень – тих же умисних вбивств, містили у своїй назві вказівку на організацію взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами як на предмет дослідження, це, як правило, не визначало того, що безпосередньо питанням організації такої взаємодії в повній мірі буде приділена увага*”, встановив, що “*в теорії відбулося розмивання поняття організації взаємодії у загальному відносно нього понятті взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінального правопорушення*”, зробив висновок, що “*без чітких уявлень про зміст, сутність та структуру організації взаємодії слідчого та оперативними підрозділами не можна забезпечити на системній основі якісну реалізацію їх спільної діяльності при виявленні та розслідуванні злочинів*”, та зміст першого, другого, четвертого загальних висновків дисертації, очевидно, що об'єкт дослідження є загальним, тобто охоплює загальні відносини, які виникають між суб'єктами взаємодії з приводу виявлення та розслідування злочинів, а

тому згаданий об'єкт дослідження потребує уточнення, до прикладу, “під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень”.

2. Декларуючи мету та визначаючи конкретні завдання дисертаційного дослідження, зокрема щодо визначення змісту та сутності взаємодії, хоча, на наш погляд, це здебільшого слова-синоніми (зміст є проявом сутності), а тим більше пропонуючи авторські висновки, які безпосередньо стосуються предмету дослідження, варто було використати (застосувати) семантичний аналіз ключових понять наукової розвідки (дисертації), таких як “взаємодія”, “організація взаємодії”, що дозволило б дисертанту показати (розкрити) зміст термінів (понять) з точки зору мовознавства та як вони (поняття) формують значення в межах речення (теоретичного уявлення конкретного науковця) або тексту (до прикладу, нормативного визначення).

Це сприяло б формулюванню однозначних висновків за результатами аналізу присутніх у науковій праці теоретичних уявлень про взаємодію слідчого з оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень та дозволило б виділити однозначні особливості, притаманні взаємодії під час виявлення та розслідування саме умисних вбивств, оскільки останнє безпосередньо стосується предмета дослідження, визначеного дисертантом.

3. Емпіричну базу дослідження становлять, як стверджує дисертант, результати опрацювання 38 оперативно-розшукових справ та 112 кримінальних проваджень, проте основний зміст дисертації не містить узагальнених аналітичних матеріалів про опрацювання оперативних та кримінальних проваджень, а відтак не відомо, як останні вплинули на формування та формулювання науково-практичних результатів дисертації.

4. В дисертації було б доцільним (корисним для критеріїв наукової новизни), з прикладного погляду (практичної спрямованості), приділити увагу визначенню форм взаємодії, оскільки форма є вираженням змісту, його обумовленням. Форма взаємодії – це внутрішня і зовнішня організація змісту взаємодії, спосіб її існування, який має певну визначеність, стабільність і самостійність. Загальновідомо, що взаємодію слідчих та оперативних підрозділів можна умовно розділити на внутрішньовідомчу (в межах НП України), міжвідомчу та міжнародну. Найбільш розповсюдженим у доктрині кримінального процесу є поділ форм взаємодії слідчих та оперативних підрозділів на процесуальні та непроцесуальні (організаційно-тактичні), які, в свою чергу, поділяються на види (підвиди).

Вибір форми взаємодії залежить від оперативно-розшукової ситуації (відповідно, якщо мова йде про оперативну розробку за оперативно-розшуковою справою або в умовах ізоляції (внутрішньокамерної розробки)) та слідчої ситуації.

Слід враховувати, що форма і модель нетотожні поняття, остання впливає з першої та виражається в конкретних алгоритмах дій.

Висновки. Рецензована дисертація має наукову новизну і практичну значущість. Її зміст відображає основні положення дисертації. Дисертація оформлена відповідно до чинних вимог, написана українською мовою. Стил ь викладу матеріалу науковий, логічний, виважений та зрозумілий. Дисертація читається легко, викликає зацікавленість досліджуваною проблематикою.

Дисертація “Організація взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств” за актуальністю, змістом та повнотою викладу її результатів у публікаціях, обсягом і якістю оформлення відповідає спеціальності 081 “Право” та вимогам до оформлення дисертації, що затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 “Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії” та Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 “Про затвердження Вимог до оформлення дисертації” (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2019 р. № 759), а її автор – Тарас Ростиславович САБАНЮК, за умови успішного прилюдного захисту, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 “Право”.

Рецензент:

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету № 2 Інституту з підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету
внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, доцент

Олександр КОНДРАТЮК

